

існування на сцені. Режисер дає кожному актору каркас, умовний кордон, а вони всередині цих кордонів повинні проживати гранично вільно, в імпровізаційному самопочутті. Але і це ще не все. Для режисера Бобровського була ще одна свята театральна заповідь: під час дії глядач не повинен думати про гру акторів, режисерські прийоми і «викрутаси», він згадає про це потім, коли покине театр, необхідно, щоб він постійно жив тим, що і творці вистави, щоб він знову і знову повертався думками до побаченого і почутого в театрі. Вище досягнення актора і режисера – біль за те, що відбувається в світі, потрясіння глядача, його співпереживання з тими почуттями і думками, які несе вистава незалежно від жанру. А це сказано у Чехова: «Тільки те прекрасне, що серйозне».

Мабуть, у цьому і секрет тернопільської вистави «Мартин Боруля».

Отже, «Мартин Боруля» Івана Карпенка-Карого у постановці А. В. Бобровського на сцені Тернопільського обласного українського музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка у 1983 р. можна вважати однією з кращих вистав повоєнного сорокаріччя. Образність, психологічна ґрунтовність і достовірність, романтизм режисер зумів сфокусувати у дуже своєрідній виставі-притчі, яка мала подальший вплив на постановки української класичної п'єси не тільки на тернопільській сцені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко-Карий І. / Іван Карпенко-Карий // Мартин Боруля. Драматичні твори. – К.: Наукова думка, 1989. – С. 149-193.
2. Коломієць Р. Живий і неповторний / Ростислав Коломієць // Душа осяяна театром. Життєвий і творчий шлях народного артиста України Мирослава Коцюлима. – Тернопіль: Джура, 2010. – С. 36-39.
3. Кусяк І. Творча діяльність видатного українського театального діяча А.Бобровського / І. О. Кусяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В.Гнаюка. Серія: Мистецтвознавство. – № 2. – 2011. – С. 159-162.
4. Товстоногов Г. Зеркало сцени / Г. Товстоногов. – Т. 2. – Ленинград, 1979. – С. 38.
5. Товстонов Г. Сучасність в сучасному театрі / Г. Товстоногов. – Л.–М., 1962. – С. 81.
6. Хім'як В. Анатолій Бобровський – актор, режисер, педагог / В'ячеслав Хім'як // Просценіум. – Львів, 2005. – № 1-2. – С. 68-71.

УДК 792.077 (477.84) XIX–XX

П. О. СМОЛЯК

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕНИСІВСЬКОГО АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО ГУРТКА В КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОГО РУХУ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ

У статті розглядається історія діяльності аматорського театального гуртка села Денисова Тернопільського повіту в контексті культурно-просвітницького руху кінця XIX – першої третини XX століття. Акцентується увага на ролі керівників – Й. Вітошинського, П. Рибачка, В. Шарика, В. Самиці, Я. Людкевича як активних акторів та режисерів. Звертається увага на акторський склад, репертуар драматичного гуртка та його втілення на аматорській сцені.

Ключові слова: товариство «Просвіта», національна свідомість, народний дім, театральний гурток, вистава, костюм, декорація.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ДЕНИСОВСКОГО ЛЮБИТЕЛЬСКОГО ТЕАТРАЛЬНОГО КРУЖКА
В КОНТЕКСТЕ КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОГО ДВИЖЕНИЯ
ТЕРНОПОЛЬЩИНЫ КОНЦА XIX – ПЕРВОЙ ТРЕТИ XX ВЕКА**

В статье рассматривается история деятельности любительского театрального кружка села Денисова Тернопольского уезда в контексте культурно-просветительского движения конца XIX – первой трети XX века. Акцентируется внимание на роли руководителей – И. Витошинского, П. Рыбака, В. Шарика, В. Самици, Я. Людкевича как активных актеров и режиссеров. Обращается внимание на актерский состав, репертуар драматического кружка и его воплощение на любительской сцене.

Ключевые слова: общество «Просвита», национальное сознание, народный дом, театральный кружок, представление, костюм, декорация.

P. O. SMOLYAK

**ACTIVITIES OF THE DENYSIV AMATEUR THEATRICAL SOCIETY IN TERMS OF
CULTURAL AND EDUCATIONAL MOVEMENT IN TERNOPIL DISTRICT IN THE END
OF THE XIX CENTURY AND THE THE FIRST THIRD OF THE XX CENTURY**

The article reveals the history of the activities of the amateur theatrical society of the village of Denysiv of Ternopil district in terms of cultural and educational movement in Ternopil region in the end of the XIX century and the the first third of the XX century. the article focuses on the role of such active actors, directors and leaders as Y. Vitoshynskyi, P. Rybak, V. Sharyk, V. Samytsa, Ya. Liudkevych. The attention is paid to the cast of actors, the repertoire of the dramatic society and its realization on the amateur stage.

Key words: «Prosvita» society, national consciousness, folk recreation centre, theatrical society, play, costume, scenery.

У другій половині XIX – першій третині XX століть у Галичині (тодішній складовій Австро-Угорської імперії, а з 1919 р. Польщі) майже у всіх селах та містечках великого розвитку набуло аматорське театральне мистецтво. Це пов'язано з тим, що воно діяло під патронатом культурно-освітнього товариства «Просвіта», яке знаходилося у Львові й вважалося найбільш масовою і найавторитетнішою громадською інституцією. Його діяльність була спрямована на поширення серед місцевого населення освіти і культури, формування духовності, національної свідомості та патріотизму.

Дослідженням просвітницького руху Галичини, в тому числі Тернопільщини кінця XIX – першої третини XX ст., займалися О. Герман, А. Грицан, Б. Савчук, І. Зуляк, Б. Головин. Аматорське театральне мистецтво цього періоду висвітлювали Р. Пилипчук, О. Боньковська, О. Казимиров, П. Медведик, Б. Савак та інші історики і краєзнавці, але ця сфера дослідження переважно мала загальний характер, меншою мірою торкалася діяльності аматорських гуртків окремих сіл, що пов'язано із малою кількістю архівного та фактологічного матеріалу.

Мета статті – висвітлити історію діяльності аматорського театрального гуртка села Денисова Тернопільського повіту (теперішнього Козівського району) в контексті культурно-просвітницького життя краю другої половини XIX – першої третини XX століть.

Село Денисів Тернопільського повіту в другій половині XIX століття відрізнялося від інших околичних сіл містечковою культурно-мистецькою аурую. Тут зазвичай спостерігався більший потяг місцевих жителів до освіти та культурних цінностей. За свідченнями місцевих краєзнавців, колись села Купчинці та Денисів носили спільну назву – містечко Бродилів – і ця назва походила від непрохідної трясовини (бродів) біля русла річки Стрипи. Тодішні дві сторони містечка з'єднувалися між собою високим земляним (по броду аж до річки) насипом і

розвідним мостом, виготовленим із дерев'яних колод. А назва села походить від імені засновника хутора – Дениса, який у давнину був сполучений греблею із Купчинцями [12; 15].

Село Денисів у другій половині XIX ст. славилося культурно-освітніми установами. У центрі села були розміщені школа, читальня «Просвіти», крамниця, пожежна сторожа та сільськогосподарський магазин. Недалеко цих будівель на початку XX століття був установлений до сторіччя від дня народження величавий пам'ятник Тарасу Шевченку. А поруч з будівлями стояла мурована церква Святого Миколая з дзвіницею та пам'ятником на згадку про звільнення від панщини 15 травня 1848 року [3, с. 476-477].

Варто зауважити, що товариство «Просвіта» та його філії розгорнули активну діяльність у складних для галицьких українців історичних умовах. Галичина в цей час перебувала під владою Австро-Угорської імперії і користувалася до деякої міри автономними правами, особливо в культурно-освітній сфері. Такого роду соціокультурні реалії дали привід денисівському осередку «Просвіти» активізувати діяльність у напрямі пробудження та утвердження національної самосвідомості. Адже «Просвіта» стала тією організацією, яка розповсюджувала серед місцевих мешканців україномовні книги, часописи, формуючи в них інтерес до національної історії та культури. Особливу роль у цих процесах відігравали місцеві провідники товариства (це були в основному священики й вчителі), що мали значний вплив на місцеве населення й уміли спрямувати його на розвиток та поширення освіти, культури, мистецтва і навіть на суспільно-політичну діяльність.

Культурно-освітні традиції в селі Денисові стали основою для заснування однієї з перших у Галичині читалень «Просвіти», відкритої 24 січня 1874 року [3, с. 476; 11, с. 9; 2, с. 27] (до речі, денисівський осередок, за свідченнями письменників-земляків та краєзнавців, з'явився ще в 1870 р., тобто на 2 роки пізніше від заснованої організації «Просвіта» в м. Львові (1868 р.) і на 6 років швидше, ніж у Тернополі (1876 р.)). Її засновниками були місцевий священик Йосиф Вітошинський, учитель Омелян Бородієвич, дяк Іван Дідич, вїйт Іван Гарап'юк, а також місцеві селяни Лука Макогін, Данило Богач, Іван Самиця, Прокіп Стислович [14, с. 15]. Однак є відомості, які заперечують ці дані. Документи, які зберігаються в Державному архіві Тернопільської області, дають підстави стверджувати, що денисівська «Просвіта» була офіційно зареєстрована в 1899 році. Це засвідчують підписи членів громади села Денисова, які виявили бажання «заложити» в себе читальню «Просвіти» [5, арк. 47]. Такі ж дані містяться й у Центральному державному історичному архіві України в місті Львові [16, арк. 1]. Очевидно, до цього часу (1899 р. – П. С.) денисівська «Просвіта» існувала без офіційної реєстрації у Львові.

На початковому етапі своєї діяльності читальня «Просвіти» у Денисові працювала переважно в неділю та в дні релігійних свят. Провідниками культурно-освітньої діяльності в цей час були священик Йосиф Вітошинський та вчитель Омелян Бородієвич. Вони проводили активну просвітницьку роботу: виступали перед місцевим населенням з лекціями, готували і вели збори, програми мистецьких вечорів тощо.

При місцевому осередку Товариства «Просвіта» почав діяти спочатку чоловічий, а згодом – мішаний хор. Керував цими колективами священик Йосиф Вітошинський.

Йосиф Сильвестрович Вітошинський (1838–1901 рр.) народився в Косові в багатодітній сім'ї священика. Закінчив Перемишльську гімназію, де здобув музичну освіту у відомих педагогів Л. Седяка та Ф. Лоренца. Вони в той час були керівниками гімназійного та кафедрального хорів, у яких співав юний гімназист. З 1864 р. Й. Вітошинський студіював богослов'я у Львівській духовній семінарії [13, с. 87]. З 1868 р. аж до кінця свого життя він жив і працював у селі Денисів Тернопільського повіту і там став головним провідником культурно-мистецького життя, яке дало широкий резонанс не тільки в околицях, але й по всій Галичині [10, с. 100]. Створений енергійним денисівським парохом у 1870 році селянський хор почав виступати з концертними програмами не тільки в Денисові, а й в околичних селах та містечках. За власні кошти отець Йосиф Вітошинський закупив у Чехії музичні інструменти й організував у селі духовий оркестр [13, с. 88].

Хоровий та інструментальний гуртки стали основою для організації отцем Йосифом Вітошинським ще й драматичного, який був одним із перших сільських аматорських колективів

на теренах Галичини. Передумовою його створення було те, що денисівські хористи неодноразово перебували з концертами у великих повітових містечках та у місті Львові і мали можливість переглядати вистави як професійних, так і аматорських театрів. Це й стало приводом для створення в Денисові у кінці 1880-х років при читальні «Просвіти» аматорського драматичного гуртка, який в 1891 році показав у stodолі на приходстві першу виставу «За сиротою і Бог з калитою» М. Кропивницького. Місцеві жителі Денисова надзвичайно тепло сприйняли виступ акторів-початківців. Серед них були Антін Савак (виконавець ролі Миколи), Іван Варениця (роль Податковського). Роль Марти зіграла дочка Івана Варениці Марія. Прем'єра першої вистави захопила денисівських аматорів, і в подальшому постановки наступних вистав були складнішими за підбором драматургічного матеріалу та грою виконавців. Це були вистави «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Назар Стодоля» Т. Шевченка [1, с. 244]. Театральні дійства вимагали добре підготовлених солістів – виконавців головних ролей, хористів та музикантів для оркестрового супроводу. За придбані від показу вистав кошти, а також за благодійні внески місцевих мешканців просвітяни побудували в центрі села народний дім з великим залом для проведення концертів та вистав, який був знищений 1914 р. під час Першої світової війни [1, с. 257].

Йосиф Вітошинський як режисер при постановках вистав особливу увагу звертав на їхнє музичне оформлення. Адже воно значно посилювало сприйняття драматичного твору та надавало йому сценічного забарвлення. Таке мистецьке доповнення можна було використати лише при наявності добре підготовлених у музичному плані учасників театральних дійства (Денисів у другій половині XIX століття славився музичними талантами на всю Галичину).

Акторський склад місцевих драмгуртківців у перші роки своєї діяльності складався переважно з учасників старшого покоління. Однак з часом у денисівську «Просвіту» вливалася молодь, в якій були дещо інші погляди на культурно-мистецьке та громадське життя. Через це відбувалися непорозуміння під час вибору репертуару та рекомендацій акторів на головні ролі. Внаслідок цього на збори, що відбулися в новому громадському домі, «Іван Варениця, Іван Кузів (син Микитів) та Іван Кузів (Сосніїв) винесли на розгляд питання про припинення діяльності читальні «Просвіти». Старші члени, на противагу молодшим, відмовилися від статуту «Просвіти» і прийняли статут москвофільської читальні ім. Качковського, котра здебільшого пропагувала релігійну літературу. Після такого розколу читальня ім. Качковського зайняла приміщення в новому громадському домі, а читальня «Просвіти» розмістилася в хаті Антона Савака [14, с. 18-19].

Денисівська молодь навесні 1899 року, заснувавши нову організацію «Просвіти», створила драматичний гурток, який підготував для своїх членів першу виставу. Її прем'єра відбулася в stodолі одного з членів громади. Це була п'єса М. Кропивницького «За сиротою і Бог з калитою», яку місцеві жителі вже бачили кілька років тому у постановці Йосифа Вітошинського. Це було дещо інше (нове) прочитання п'єси. Воно викликало великий резонанс у сільських мешканців, було продовженням театральних традицій, які заклали члени «Просвіти» старшого покоління.

У 1902 році після завершення будівництва народного дому члени новоствореної «Просвіти» почали орендувати концертний зал. У новому приміщенні на суд глядачів була представлена вистава «Бідна на світі, пещена дитина» М. Устияновича. Головну роль у цій виставі, за свідченням Богдана Савака, виконала місцева вчителька Олександра Самиця [14, с. 19].

Активну просвітницьку діяльність після смерті Йосифа Вітошинського продовжив тодішній студент філософії Львівського університету Григорій Головка. Він очолював керівництво місцевого мішаного хору та духового оркестру, які час від часу виступали не тільки перед денисівцями, а й в околичних селах і містечках.

У 1903 році осередок москвофільського товариства імені Качковського об'єднався з осередком місцевої «Просвіти» для спільної культурно-освітньої роботи. У цей час читальня «Просвіти» поповнила свої фонди новою літературою, привезеною студентами університету Григорієм Головкою, Ільком Кузівим, Остапом Бородієвичем та Остапом Скибінським зі

Львова. В переліку були й драматичні твори, і це стало хорошим матеріалом для розширення репертуару драматичного гуртка [14, с. 20].

У передвоєнні роки денисівці активно займалися постановкою та показом вистав на сцені народного дому. Про це свідчать звіти читальні «Просвіта» у с. Денисів. Так, 1913 р. аматори показали своїм односельчанам такі вистави: «Ох, не люби двох» М. Альбиковського, «Безталанна» І. Карпенка-Карого, «Заверуха» Л. Лотоцького, «Підгіряни» М. Вербицького [6, арк 3].

На жаль, буремні роки Першої світової війни перервали діяльність театрального гуртка. З початком війни Тернопіль та кілька повітів воєводства окупувала російська армія. З перших днів російської окупації у Галичині була заборонена діяльність «Просвіти», а також усіх партій, товариств та клубів. Під час воєнних лихоліть Першої світової денисівський драматичний гурток припинив свою діяльність, було зруйновано народний дім та інші споруди, збудовані зусиллями та коштом денисівської громади.

Після Першої світової війни, коли Австро-Угорська та Російська імперії розпалися, з 1919 р. землі Східної Галичини та Західної Волині перейшли під владу Польщі. Дозвіл на відновлення діяльності філії «Просвіта» в Тернополі і по селах Тернопільського воєводства було отримано в 1921 р. Польська влада вороже ставилася до діяльності читалень «Просвіти», переслідувала активних діячів і старалася використати будь-яку нагоду, щоб заборонити функціонування тієї чи іншої читальні. Для показу концертів, вистав та інших урочин сільські громади щоразу брали дозвіл у повітовому старостві, дуже часто просвітяни отримували заборони на їхні прохання.

В 1924 році в денисівській «Просвіті» активізувалося культурно-освітнє життя. Незважаючи на те, що кожна вистава чи концертна програма прискіпливо цензурувалися польською владою, місцеві ентузіасти-просвітяни посилили свою роботу, намагаючись створювати значну культуротворчу противагу польським шовіністам. У цей час відновили свою діяльність денисівський драматичний гурток, режисером якого був Василь Шарик, мішаний хор під керівництвом Івана Рибак та духовий оркестр (керівник Степан Павлишин) [14, с. 20].

У 1925–1926 роках у Денисові було збудовано новий народний дім, який передали місцевому осередку «Просвіти». Зокрема, у звіті читальні «Просвіти» за 1926 рік зафіксовано, що в цей час активно працював театральний гурток, який складався з 18 учасників. Його очолював Василь Шарик. Протягом року на суд глядачів аматори представили 6 вистав [16, арк. 4].

Діяльність денисівського драматичного гуртка з кожним роком все більше посилювалася. Це, зокрема, відзначено у звітах читальні «Просвіти» за 1931–1933 роки. У звіті за 1931 рік зафіксовано, що в Денисові існував театральний гурток, який мав 20 членів, керівником гуртка був Василь Шарик. Протягом року аматори показали 11 вистав [16, арк. 7]. Впродовж 1933 року театральний гурток, ймовірно, мав ще більшу кількість акторів. Це пояснюється тим, що для сценічного оформлення підготували нові декорації: хатній інтер'єр та фрагмент сільської вулиці. У перелік одягу входило 7 костюмів, 6 жупанів, 2 пари шароварів. За звітний період відіграли 7 вистав: «За батька», «Серед бурі» Б. Грінченка, «Гаркуша» О. Стороженка, «Між двох сил» В. Винниченка, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Захар Беркут» І. Франка, «Жидівка вихрестка» І. Тогобочного. Керувати гуртком продовжував Василь Шарик, а деякі вистави були поставлені місцевим актором-аматором Петром Рибак [16, арк. 12].

У Великодній четвер 1934 року в Денисові пожежа знищила 179 господарств (у тому числі й народний дім) [14, с. 20]. Через те в цьому році театральний гурток не дав жодної вистави. Адаже згоріли вщент костюми, декорації та інше театральне обладнання [16, арк. 16].

У наступному 1935 році драматичний гурток знову активізував свою роботу. Його очолив місцевий актор і постановник вистав Петро Рибак. Завдяки старанням нового керівника розширився склад акторського колективу, кількість якого збільшилася до 35 чоловік. За рік роботи режисер оновив театральні реквізити: декорації, костюми тощо. У театральній бібліотеці нараховувалося 24 п'єси. Впродовж року драматичний гурток показав місцевим та околичним мешканцям 6 вистав. Серед них: «Ніч під Івана Купала» М. Старицького, «Хмара»

О. Суходольського, «Жидівка-вихрестка» І. Тогобочного, «Там, де воля ніжним квітом завітчана» (автор невідомий), «Клюб Суфражисток» Д. Гунькевича [16, арк. 20].

Невдовзі на звітних зборах осередку «Просвіти» керівник драматичного гуртка Петро Рибак вніс пропозицію побудувати нове приміщення народного дому. Місцеві активісти-просвітяни розпочали збір коштів на будівництво. Як зазначає краєзнавець Богдан Савак, «першим допомогу надав Микола Коваль, який офірував 16 кубометрів каменю. У 1936 році було збудовано великий на той час народний дім, котрий використовується за призначенням й до сьогодні. Його будували всією громадою, оскільки майже всі мешканці села належали до «Просвіти» [14, с. 20].

У новозбудованому народному домі мистецьке життя розвивалося з новими силами. Найпліднішою серед аматорських гуртків була діяльність театрального. У кінці 30-х років керівництво гуртка очолив молодий і талановитий актор, а згодом і постановник вистав Василь Самиця¹. Колектив під його головуванням нараховував 30 осіб [9, арк. 87-88]. Акторський склад гуртка оновився представниками молодого покоління, серед них: Мирослав Шегедин, Володимир Стадник, Микола Стадник, Ярослава Іваськів, Євгенія Качалуба, Марія Рибак, Марія Войцехівська, Стефанія Шибивлок, Стефанія Возьмірська, Ольга Пуга, Марія Соломко, Роман Корпак, Ольга Дусановська, Іван Перожак, Богдан Миколишин, Богдан Микитів, Іванна Перожак, Ольга Кузів, Марія Білас, Ольга Гурецька, Богдан Шарик, Марія Макогін, Ольга Бендюга, Ольга Бунковська, Зіновій Бурин, Василь Буковський, Іван Куліч, Ганна Макогін, Іванна Кушельовська [14, с. 21; 4, арк. 3]. Для постановок вистав режисер використовував нові декорації, костюми та інше театральне приладдя, кількість котрого щороку збільшувалась. У 1938 р. аматорський гурток під керівництвом В. Самиці показав 8 вистав, серед яких «Лицарі ночі» Г. Лужницького, «Вихрест» А. Уманька, «Пройдисвіт» М. Вовчок та інші [9, арк. 87-88].

У 20–30-х роках ХХ ст. у селі Денисові діяли 2 читальні «Просвіти», також були читальні і на хуторах. У хуторських драматичних гуртках, зокрема на хуторі Веснівка, керівником був Григорій Микитів. Під його керівництвом працював такий акторський склад: Катерина Вівчар, Галина Коваль, Марія Чамбул, Маркіян Савак, Іванна Генсюр, Іван Рибак, Анастасія Микитів, Тетяна Микитів [4, арк. 1]. Вони брали участь у виставах «Криваві перли» Д. Гунькевича, «Поки сонце зійде, роса очі виїсть» М. Кропивницького, «Маруся Богуславка» М. Старицького, «Украдене щастя» І. Франка, «Невольник», «Глитай, або ж Павук», «За сиротою і Бог з калитою» М. Кропивницького, «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Отаман Хмара» Ю. Горліс-Горського, «У кігтях ГПУ» Ф. Олехновича, «Гитарівна» Т. Шевченка (в інсценізації М. Кропивницького) [14, с. 21]. У 1935 р. театральний гурток нараховував 24 члени. Власного приміщення просвітяни Веснівки не мали, тому загальні збори, вистави та концерти проводили у домі Василя Варениці. Основна увага зосереджувалася на діяльність аматорського гуртка, дохід з котрого використовували на закупівлю площі для будівництва народного дому, каменю, дерева та інших будівельних матеріалів [8, арк. 3-4].

12 січня 1936 р. відбулися загальні збори. Головою аматорського театрального гуртка обрали Григорія Микитіва, а заступником Володимира Мазепу. Їм дали завдання – активізувати діяльність гуртка, оновити склад акторів і відшукати здібного режисера-постановника вистав [7, арк. 16]. У звіті читальні «Просвіта» у Веснівці за 1937 р. дізнаємося, що цього року діяв

¹ Самодіяльний актор, режисер і музикант Василь Петрович Самиця народився 16 листопада 1903 року у с. Денисові Тернопільського повіту в селянській родині. В рідному селі закінчив початкову школу, де виявив нахил до співу та музики. Коли в 1921 р. була відновлена читальня «Просвіти», він активно включився в її життя. Молодий Василь бере участь у постановці українських п'єс під керівництвом талановитого сільського режисера В. Шарика. Він виконує головні ролі у постановках «Ой не ходи, Грицю, та на вечорниці», «Мати-наймичка», «Украдене щастя», «Невольник», «Мартин Боруля» та ін. Вже у 30-х роках вдало виконує провідні ролі у таких постановках, як «Сава Чалий», «Назар Стодоля», «Отаман Хмара», «У кігтях ГПУ», «Степовий гість», «Маруся Богуславка». Денисівські актори з великим успіхом ставили п'єси не лише у Денисові, але й у багатьох сусідніх селах. Часто режисуру вже перед Другою світовою війною у постановках вів сам Василь Самиця. При німецькій окупації він деякий час був солтисом, але пізніше брав активну участь у художній самодіяльності села. В післявоєнні роки працював на державній роботі. Помер 14 січня 1991 р. в с. Денисові [15, с. 63-64].

аматорський гурток, який складався з 19 членів. Керівником та режисером став талановитий актор і диригент Ярослав Людкевич¹. У театральній бібліотеці гуртка нараховувалось 35 примірників, звідки добирався репертуар драмгуртківців і визначалася їхня діяльність. Впродовж 1937 р. зіграно 5 вистав, зокрема: «Січовий суд» Г. Лужницького, «Довбуш» Г. Хоткевича [8, арк. 11-12] та інших драматургів, у творах яких висвітлювалися сторінки з історії українського народу та його боротьба за національне визволення від іноземних загарбників. 1938 року театральний гурток поповнився одним актором і його кількість збільшилась до 20 чоловік. Керувати аматорами продовжував Я. Людкевич. Протягом року було показано лише одну виставу «Довбуш» Г. Хоткевича [9, арк. 43-44]. Очевидно, вагомою причиною щодо послаблення активності гуртка було те, що серед населення відчувався неспокій, пов'язаний з політичними та військовими подіями напередодні Другої світової війни.

У період польської окупації 20–30-х років ХХ ст, особливо під час пацифікації, влада все більше чинила перешкоди в діяльності читальням «Просвіти». Погромники знищували меблі, інвентар, книги, костюми та декорації для вистав. Активісти товариства піддавалися жорстоким катуванням з боку польських поліцаїв. В Денисові та на хуторах було знищено багато просвітницької літератури (у тому числі й драматургічної). Це заважало діяльності аматорських колективів й приводило до їх поступового занепаду. Прихід восени 1939 року радянських «визволителів» остаточно поставив крапку в культурно-освітньому житті Денисова.

Отже, створення у Денисові в кінці 80-х років ХІХ ст. аматорського драматичного гуртка дало міцний ґрунт для постановок складних драматургічних п'єс, які були основою репертуару багатьох професійних театрів того періоду. Великою заслугою в цьому стала діяльність місцевого священика Йосифа Вітошинського. Завдяки його титанічній праці на цій ниві денисівські аматори славилися не тільки в Тернопільському повіті, а й у всій Галичині. Значний внесок у розвиток культури та мистецтва села зробили послідовники отця Й. Вітошинського П. Рибак, В. Шарик, В. Самиця, Я. Людкевич та багато інших акторів-аматорів, які своїм ентузіазмом і великими стараннями підносили серед земляків моральну, духовну культуру, виховували почуття національної гідності та патріотизму. Денисівські аматори, неодноразово гастролюючи селами та містечками Тернопільського повіту, демонстрували вистави широким колам громадськості й таким чином запалювали в них любов до української культури та відчуття гордості за свою батьківщину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородієвич І. Денисів / Іванна Бородієвич // Шляхами Золотого Поділля. Регіональний збірник Тернопільщини. – Т. II. – Філадельфія, ПА., 1970. – 281 с.
2. Головин Б. Сторінки історії Тернопільської «Просвіти» / Богдан Головин // Нації незгасний смолоскип. Статті. Інтерв'ю. Спогади. – Тернопіль: Просвіта, 2003. – С. 25-30.

¹ Український диригент і самодіяльний актор Людкевич Ярослав Йосипович народився 5 лютого 1913 року в селі Липиця Нижня Рогатинського повіту на Івано-Франківщині в родині сільського коваля.

У 1930 р. батьки Я. Людкевича переселилися у с. Росоховатець, де завели власне заможне господарство. В 1931 р. Я. Людкевич перебував в тюрмі у Львові та Бережанах. 1932 р. вийшов на волю і жив разом з батьками у с. Росоховатець. Згодом більше року працював актором у театрі М. Заньковецької у Львові. Пізніше працював диригентом хору у с. Золотій Слободі та вів самодіяльний сценічний гурток в с. Росоховатець, де майстерно ставились постановки «Маруся Богуславка», «Мартин Боруля», «Невольник», «Довбуш» «Назар Стодоля», в яких провідні ролі з великою артистичною талановитістю виконував сам молодий Ярослав Людкевич.

Біля п'яти років Я. Людкевич як талановитий самодіяльний актор вів режисуру таких п'єс на Веснівці «Сватання на Гончарівці», «Отаман Хмара», «Наймичка», «Назар Стодоля», «Украдене щастя», «У кігтях ГПУ», «Бій під Крутами» та ін., які з успіхом ставились у Денисові, Плотичі, Купчинцях, Драгоманівці, Яструбові, Ішкові, Росоховатці, Золотій Слободі, Городищі, Кальному та інших селах.

У 1941–46 роках перебував у концтаборах Магнітогорська і Челябінська. Після повернення в 1946 р. знову жив у с. Росоховатець. У 50–60-х роках вів хор та режисуру у постановках вистав с. Росоховатця. Помер 21 жовтня 1982 р. в с. Росоховатці [15, с. 50-51].

3. Денисів. Б. Савак, В. Хома // Тернопільський Енциклопедичний Словник / [передмова Г. Яворського]. – Тернопіль: ВАТ ТВПК Збруч, 2004. – Т. 1. А – Й. – С. 476-477.
4. Державний архів Тернопільської області (далі ДАТО). – Ф. 3. Тернопільське повітове староство, оп. 2, спр. 1266. Статут і періодичні відомості повітового староства та читальні українського товариства «Просвіта» про зміни складу керівників у с. Денисів Тернопільського повіту. – 4 арк.
5. ДАТО. – Ф. 231. Тернопільське воєводське управління, оп. 2, спр. 1137. Періодичні відомості повітового староства про зміни складу керівників товариства «Просвіта» в с. Денисів (1924–1939 рр.). – 49 арк.
6. ДАТО. – Ф. 294. Філія українського товариства «Просвіта» в м. Тернополі, оп. 1, спр. 41. Звіти про діяльність читальні «Просвіта» у сс. Кип'ячка, Денисів (1914 р.). – 8 арк.
7. ДАТО. – Ф. 294, оп. 1, спр. 111. Протоколи загальних зборів членів читальні «Просвіта» у сс. Мишковичі, ... Денисів, Веснівка та ін. (1932–1937 рр.). – 21 арк.
8. ДАТО. – Ф. 294, оп. 1, спр. 116. Періодичні відомості про керівний склад читальні «Просвіта» та її діяльність у сс. Веснівка, Денисів (1936–1938 рр.). – 12 арк.
9. ДАТО. – Ф. 294, оп. 1, спр. 173. Звіти про керівний склад та діяльність читальні «Просвіта» у сс. Бірки Великі, Байківці, ... Веснівка, Денисів та ін. (1938–1939 рр.). – 108 арк.
10. Издепська-Новицька М. Поширення та розвиток духовної музики на теренах Західного Поділля у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття / Марія Издепська-Новицька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та Національної музичної академії України імені Петра Чайковського. Серія: Мистецтвознавство. – № 1 (20). – 2009. – С. 99-104.
11. Календар національного відродження на 1993 рік (методичні поради вчителям і вихователям) / [упоряд. М. Крищук, О. Тимчишин]. – Тернопіль, 1993. – 35 с.
12. Савак Б. З історії села Денисова: туристичний нарис-довідник / Богдан Савак. – Тернопіль: Тернограф, 2006. – 64 с.
13. Савак Б. Селянський диригент / Богдан Савак // Жовтень. – 1989. – № 3. – С. 87-91.
14. Савак Б. Сторінки історії «Просвіти» в Денисові / Богдан Савак // «Просвіта» в Денисові (матеріали виступів на святковій академії, присвяченій 120-річчю реєстрації першої читальні «Просвіти на Тернопільщині) / [упоряд. Б. Савак]. – Тернопіль–Козова–Денисів, 1995. – С. 15-22.
15. Хома В. А Денисів село славне / Володимир Хома. – Тернопіль, 1997. – 72 с.
16. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАІУ). – Ф. 348. Товариство «Просвіта», м. Львів, оп. 1, спр. 2133. Звіти та листування про діяльність читальні «Просвіта» у с. Денисів (1904-1938 рр.). – 35 арк.